

MILOŠ FERKO

ŠŤASTIE ZA DVERAMI

Román, aký na slovenskom knižnom trhu dlho chýbal...

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Edícia Próza

debut

MILOŠ FERKO

**ŠŤASTIE
ZA DVERAMI**

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © Miloš Ferko 2007
Epilogue © Michal Spáda 2007
Cover design © Anna Chovanová 2007
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsst@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
spol. s r. o.

Miloš Ferko: Šťastie za dverami
Doslov napísal Michal Spáda
Zodpovedná redaktorka Ingrid Skalická
Obálka Anna Chovanová
Sadzba Anna Chovanová
Tlač PPA Bratislava
Prvé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-272-6

*Tenhle příběh je pravda
a sním ten klobouk, jestli jsem vám lhal...*
americká ľudová

Vôbec som sa nemal narodiť. Vôbec som tu nemal byť. No všetko sa stalo inak. Preto však určite nie som hrdina. Nanajvýš tak duch hrdinu, ktorý nemá telo. Ale poďme po poriadku.

Keď som sa už mal narodiť, niežeby som sa dral k životu, ale ležal som mamke v bruchu, akoby som bol mŕtvy. Lenže ja som nebol mŕtvy akoby, ale naozaj. Bol som mŕtvy a mal som sa narodiť mŕtvy a mal som byť mŕtvy. Ibaže sa tak nestalo.

Stalo sa toto. Krátko v čase pred splodením mňa ako zárodku si tatko s mamkou povedali, že teda akože zoficializujú svoj vzťah. Nastal však problém, kde a kedy a ako sa to udeje.

Aby všetko bolo v poriadku, muselo sa to spečatiť na MNV. To by však nebolo celkom v poriadku. Starká trvala na tom, že sobáš musí byť i cirkevný. Na tom by, pravda, nebolo nič čudné. Dialo sa tak i tesne pred polovicou sedemdesiatych rokov minulého storočia. Dosť často i v kostole v Nižnej Boci. Lebo tam tatko s mamkou boli zosobášení. Pri obrade boli starká so starkým a ujo Hojnoš, starkého priateľ. Starký bol člen KS a veriaci, ujo Hojnoš nedoštudovaný kňaz a ateista. Boli priatelia na život a na smrť a ako takí sa pred kostolom nudili. Vytiahli balíček kariet. Začali hrať. Všetky figle a triky po rokoch poznali naspamäť. Tak sa hralo bez okľúk o samotnú podstatu. Život, smrť, smrť, život, život, život, smrť, smrť. Od ateistu k veriacemu, od komunistu k duchovnému, život a smrť skákali z útrob do útrob podperených omšovým... a tak sa preplietli, že sa poplietli navzájom. Život skočil na miesto smrti a smrť zabrala miesto života.

Usalašila sa teda smrť mojej mamke v bruchu. A tá smrť som bol ja. Ibaže som sa už nemohol nenarodiť, lebo som bol v mieste životnom, životu určenom. Tak som sa narodil. Ale bol som smrť.

Keď som sa narodil, mlčal som. Tvrdohlavo som dával svetu najavo, že som mu hrobom a on mne tiež. Pri krste podo mnou uhýbala svätená voda, takže som bol pekne suchučký a vôbec som neprechladol, čo starká pokladala za zázrak, lebo predtým i potom som chytil všetky choroby.

Usilovne sa za mňa modlila a verila, že som prežil vďaka jej modlitbám.

Nebola to pravda. Prežil som, lebo som musel.

Smrť predsa neumiera.

Ale ani nežije.

Nenápadne stojí v kúte a striehne, aby v prítmí kostola mohla odstrčiť svoju bojazlivú krstnú a postaviť sa na jej miesto. Obe boli bledé a nesmierne štíhle. Veľmi pekné. Jedna ako druhá, no len jedna ma postrčila k životu, ktorý bol jej opakom. Čo už.

Tak či onak, mal som mimoriadne šťastné detstvo. Nebo si pamätám vždy bezoblačné a dni svetlé, rodičov usmievavých. Vlastne všetko bolo skvelé... bolo by skvelé, keby nebo nebolo rozsvietilo ešte väčšie svetlo bielych plášťov. Vznášali sa vo vzduchu s hadičkami a načúvadlami a škerili sa nasprostasto takmer ako ozajstní anjeli. Ich úsmev však bol štrbavý a v rukáve vždy skrývali injekčnú striekačku.

Touto mi ustavične do žíl pumpovali rôzne vitamíny. Pchali ich do mňa aj v okrúhlych pilulkách. Onedlho som bol samozrejme málokrvný. V krvi som mal samé pilulky, ktoré hrkotali o kosti a zreteľne upozorňovali, kým vlastne som: chodiacim skeletom potiahnutým kožou.

Prvé roky môjho života sa teda niesli vo svetle urputného boja o život. Smrť bojovala o porážku seba samej. Vyhrať nemohla, prehrať sa nepodarilo. Na dlhé roky sa ustálil pat, ktorý mojej patrónke vyhovoval nehybnosťou. Takmer mŕtvou.

Nevyrastal som ako iné deti vo veselom prostredí škôlky uprostred kociek a macíkov, ale v čakárni. Steny farby svetlého moču a výstražné obrázky vredmi posiatych, opuchnutých, nahnitých, na rozmanité choroby umierajúcich preto, že včas nenavštívili lekára, mali nesporný vplyv na moju povahu. Pretože som sa so svojím prirodzeným prostredím potreboval vyrovnáť, je jasné, že po čakárni mi prostredie škôlky pripadalo nesmierne depresívne. Nudil som sa. Najmä stavebnice mi pripadali nekonečne otupné. Tu sa muselo vždy stavať podľa plánu. Ja som si odjaksmrti vždy radšej vymýšľal alebo všetko kazil. Napríklad autíčka na diaľkový pohon som kazil rýchlosťou dotyku, v dôsledku čoho sa so mnou nikto nechcel hrať, a tak som mohol konečne v samote pokojne snívať, ako raz iste pokazím všetky injekčné striekačky.

Sen však ostával iba snom a v krutej realite som neraz cváľal po ambulancii s ihlou v zadku.

Bol som dieťa bezpochyby nadmieru dengľavé, taký z penicilínov poskladaný tieň, no o to udatnejšie. A nadmieru ostražité. Ničomu a nikomu v bielom plášti som neveril. Márne sa mi sladko prihovárali. Vedel som svoje a vždy som sa stihol aspoň myknúť a jačať z plných pľúc. Pretože veselé preteky s ihlou v zadku po čakárni sa konávali každé dva týždne, lekáre onedlho došla trpezlivosť a spolu s mamou ma poslala „k pani doktorke, ktorá sa s tebou bude len rozprávať“. Pravdu povediac, ani tomuto mamkinmu uisteniu som neveril, lebo ma, sľubujúc bezinjekčný odchod od lekárky, pred močostenou čakárňou viackrát zradila.

Neuveriteľné sa však stalo pravdou. Žena s veľkým nosom a zvädnutými lícami mi namiesto injekcie ponúkla priateľský rozhovor. Pýtala sa ma, či poznám vrabčeka

a lastovičku. Zo slušnosti som potlačil zívnutie a vymenoval som jej 27 predstaviteľov radu spevavcov, ktoré som poznal z ustavičného čítania obrazového atlasu dr. J. V. Staňka.

Atlas mi čítali preto, lebo už nebolo detských kníh, ktoré by mi neboli prečítané. Vydržal som počúvať celé dni. Napätý som striehol na každé slovo a okamžite som ho premieňal na obraz. Veľmi často sa mi konce kníh nepáčili, a tak som ich v posteli večer musel meniť. Najmä vtedy, ak v knižke nevystupovalo žiadne zviera. To potom bola bezpochyby zlá knižka. Zvieratá ma fascinovali, a preto som chcel byť zverolekár. Mal som tajnú stajňu zvierat. Bolo ich presne 99 rozličných šarvancov a šarvaniek a potom Ona a On, ich tvorcovia, Slon a Slonica. Slony som obdivoval zo všetkých zvierat najväčšmi, lebo boli veľké a cez ich hrubú kožu nemohla preniknúť nijaká injekčná striekačka na svete (aspoň som si to vtedy myslel). Pod ich ochranou 99 šarvancov a šarvaniek menilo nedokonalé príbehy na také, ktoré sa vždy končili dobre. Inak pod ochranou Veľkého slona a Slonice, ktoré boli dlaňou s tromi nohami (prostredníkom, prstenníkom a malíčkom), nemohlo byť. Ukazovák bol chobot a palec spodná časť slonej hlavy. Šarvanci a šarvanky vznikali rozpojením dlane. Jeden šarvanec bol jeden prst... ale mal aspoň deväť rol. Napríklad prostredník bol žirafa, stonožka, gibbon, volavka a ešte päť iných, ktoré som už zabudol. Viem určite, že to boli len cicavce (čiže zvieratá ako také) a sem-tam vtáky, ktorými som však pohrdal. Prateťuška Amy, jediná, čo bola ochotná čítať mi knižky viac než dve hodiny v kuse, mala totiž taký odpor k plazom, obojživelníkom a hmyzu, že ich nemohla bez črevných ťažkostí vidieť ani na obrázku či fotografii atlasu dr. J. V. Staňka. Tak moje zoologické vedomosti zostali nadmieru okyptené, čo iste v ďalej budúcnosti prispelo k skaze mojej inak nádejne sa rozvíjajúcej zverolekárskej kariéry.

Zvieratá a vtáky boli teda šarvanci a šarvanky a hrdinovia mojich príbehov, ktoré som hral v posteli. Lenže pred koncom som vždy zaspal, a tak som ich ráno hral zasa od začiatku a pokračoval som aj v škôlke či v čakárni. Rodičia boli zo zbytočných pohybov mojich rúk zúfalí. Nechápali dôležitosť príbehov, v ktorých Šípkovú Ruženku namiesto nesympatického princa odklínal leguán. Iste chápete, že Medovníkový domček ako rozprávka bez zverov bol pod moju úroveň, kým chalúpku nerozhlodal palcobobor. Správne domyslenie príbehov si vyžadovalo veľké sústredenie, v ktorom ma ustavične niekto rušil. Napríklad ma nútili jesť. Bránil som sa urputne, dokázal som pľuť i ušami (aspoň pamätníci to tvrdia). Keď som napokon pod hrozbou zadusenía povolil, dnu som vpustil predsa len prívetivejšiu zemiakovú kašu, kúsky nenávideného mäsa som schovával pod lícami, odkiaľ som ich s pohľadom víťaza zákerne vypľul. Ocitol som sa vtedy, v necelých dvoch rokoch, na pokraji vyvrhnutia z počestnej staršieho mäsiarskej rodiny (starký i v neskoršom veku vedel na posedenie zjesť trištvrte kila slaniny, pričom si zo zásady nešpinil ruky chlebovými omrvinkami). Nebol by

som mal proti vyvrhnutiu nič, pretože ako stredobod pozornosti som si vždy vyslúžil pre mňa nežiaducu. Naopak zasa, ak som sa sedemkrát spýtal prečo, posledný raz som bol okríknutý alebo poslaný preč. Vlastne nie div, že som sa odvrhnutý radšej rozprával so zvieratami. Bolo desivé sledovať, ako málo trpezlivosti majú ľudia, ako málo sa dokážu pýtať a odpovedať. Ja, šarvanci a šarvanky by sme sa boli rozprávali najradšej stále. Keby nás neprestajne niekto nebol rušil tým, že zohavoval tvary šarvaniek kockami stavebnice, ktorú som mal stavať, aby som si cibril zručnosť a robil niečo užitočné. Nik z dospelých nevedel pochopiť, že prsty nie sú nástroje, ale živé bytosti. Ustavične do nich čosi pchali. Šarvanci a šarvanky sa, ako nespútané zvery, pochopiteľne bránili. Strečkovali v nanajvyš nevhodných chvíľach. Zo zásady napríklad odmietali zasúvať gombík do dierky na rukáve. Rázporkový gombíček sa stal nočnou morou môjho škôlkarstva. Pamätám sa, že raz v nových nohavičiach posiatych zelenými krkmi (bol som si istý, že keby bola mama kúpila tie nádherné so zelenými žabami, nebolo by sa mi to stalo, lebo žaby sú zvieratá, majú rozum a iste by mi pomohli) som stál vo dverách záchoda takmer pol hodiny. Usiloval som sa očami prevíťať kachličky... Na neposlušné šarvanky a šarvancov som sa nedíval. Dúfal som, že skrotnú, no gombík nie a nie zapnúť. Vrátiť sa do triedy som sa hanbil, lebo tam už každý vedel, že mám problémy so zapínaním rázporka, a tak na mňa po každom príchode zo záchoda striehli, lebo malé správne vychované deti sú veselé a rady sa smejú.

Vtedy som na záchode stuhol a pripadal som si ako Šípkový Ruženiačík. Na leguána som čakal márne. Prišla len upotená vychovávateľka, podozrievalo skontrolovala, či nekotvím hlavou v záchodovej mise, a gombík mi rezignovane zapla.

„Taký veľký chlapec,“ vytresla klamstvo, lebo som bol ako vždy najmenší v triede.

Aj tak som jej však bol vďačný. Ibaže nebola vždy pri každom čuraní poruke. A tak som situáciu riešil mužne. Zaťal som zuby a ako tvrdému chlapovi mi onedlho navreli močové kamene.

Po operácii mama kapitulovala. Zhruba do siedmich rokov som mal nohavice zásadne len na zips bez gombíka na rázporku.

Nedalo sa tak vyhnúť všetkému. Rozhodne nie šnúrkam v topánkach. Ako malé hady sa zákerne plazili a motali šarvancov i šarvanky krížom-krážom. Dokázal som sa v nich zamotať do len veľmi ťažko rozstrihnutelného kľbka, a tak nie div, že mi ešte ako štvorročnému šnúrkou radšej každý zaväzoval. Už to vyzeralo tak, že som odsúdený na život maharadžu či tureckého pašu, ustavične sprevádzaného osobným viazačom šnúrok, keď tatko zaujal rázny postoj. Dokázal zaujať rázny postoj, pretože na rozdiel od väčšiny ostatných z rodiny chápal, že život je jeden z najťažších. Na Prvých májoch sa tešil len potichu, na kermeše buď nechodil, alebo ticho sedel, neschopný a neochotný prepracovať sa do vrieskavého spevu podnieteného pol litrom tvrdého. Bol to prosto odľud a čudák, a tak práve on a len on mohol vykonať takú vec.

Posadil ma na koberček v chodbe a učil viazať šnúrky. V tvári mu zásadovosť preládala nad trpezlivosťou natoľko, že som nevedel potlačiť strach.

Tatko nemal rád strach. Najmä nie strach z vecí, ktoré treba urobiť. Okrem toho by si nikdy ani len nebol pomyslel, že by sa kto mohol báť jeho, takého malého, slabého polchlapa.

Mal pravdu. Tatka som sa nebál, lebo som ho mal rád a vedel som, že ma má rád, že je na mňa hrdý, lebo som jeho prvý a jediný syn, prvé dieťa muža, ktorý sa v Kristových rokoch už zmieril s myšlienkou, že ostane sám, a tak ma v záchvatoch bujnej radosti (vďaka krehkej telesnej konštitúcii i so začínajúcou plešinkou a šedinami veľmi dlho vyzeral ako chlapec, prinajmenšom na fotkách) nosil na pleciach a vyhadzoval do vzduchu. Smial som sa a výskal a nikdy som sa nebál, lebo som vedel, že tatko ma vždy chytí.

V ten deň som sa šnúrok bál. Syčali na mňa. Nebol som ochotný postaviť sa im ako chlap, už ani vtedy som nebol ochotný čeliť realite a prsty som radšej zaplietal do snov. Zmätko zväčšovali šarvanci a šarvanky, ktoré pred hadošnúrkami v panike utekali preč a ťahali ma za sebou. Tatko pri pohľade na našu zbabelosť stratil nervy. Zahnal sa. Ja som sa uhol, takže netrafil zadok, ako chcel, ale nohu, tenkú ako špilka. Kosť praskla. Zvrieskol som. Od bolesti i ľútosti. Na tatkovej tvári som vtedy celkom jasne videl znamenie vyvrheľa.

Dva týždne som mal nohu v sadre, a za celý ten čas som tatka ani nevidel. Okolo mňa sa niesli útržky viet o „ukrutnom synovrahovi“, „katanovi“ a „zvrhlíkovi“. Z tých viet mi bolo tak zle, že sa mi noha zapálila, hnisala a poležal som si o dosť dlhšie. Nikdy som sa však nedostal k tomu, aby som tatka poľutoval alebo sa mu ospravedlnil.

Odvtedy si ma už nikdy nevyhodil nad hlavu a neposadil na plecia. Vraj som už priveľký. Kedy som vyrástol, ani som nezbadal, dodnes si neviem uviazať peknú mašličku, daria sa mi len uzlíky. Život sa uzlí, mašlí je v ňom pomenej. Taká je realita. Ibaže ja som realitu nikdy nemusel. Teraz ani vtedy nie.

V tom dávnom čase som mal našťastie šarvancov a šarvanky. Musel som však o ne vybojovať veľký boj. Boli to oni, čo ma dovedli k pani doktorke, ktorá sa so mnou len rozprávala. Veľmi hlúpo. Snažila sa ma presvedčiť, že šarvanci nejestvujú. Čo už môže byť väčšia hlúposť... Povedzte... Potom sa mi zasa usilovala pochváliť nádherne nakresleného sloníka. Spľasla rukami a vykřikla: „Jej, to je krásny medveď!“

Odpísal som ju, vediac, že stojí hlboko podo mnou. Moje bezhraničné pohrdanie spôsobilo, že mňa, večného škôlkového otlkančeka, vyhodnotila ako „osobnosť napriek výrazne narušenej motorike pohybov výrazne dominantnú“ (Toľko som si prečítal pri jednom sťahovaní z intráku na intrák už v žiaľ stratenej zdravotnej karte... Veru, veru... Zaujímavé čítanie na dlhé zimné večery. Spis bol hrubý a mal výraznú hororovú príchuť.) a napísala mi odporúčenie do školy.

Do školy som sa tešil, lebo to znamenalo, že už nebudem musieť chodiť do škôlky. Na to, že ma v škôlke podchvíľou štychli či drgli, som si postupne zvykol. Obvykle som zostal odštychnutý bokom – zaoberal som sa teda svojimi snami. Najväčšmi ma však mučila nutnosť takmer neprestajne kresliť. Teda, niežeby som kresliť nechcel. Aspoň sprvoti sa mi to rozhodne páčilo. Keď som zistil, či presnejšie bolo mi zistené, že kresliť neviem, pretože nemám pevný ťah a nedokážem rovnomerne bez vytŕčajúcich čiar vymaľovať štvorec a načrtnúť človeka tak, aby nevyzeral ako opica, na kreslenie som zanevrel. Nemohol som predsa šarvancov a šarvanky, voľné a slobodné tvory, zatvárať do klietok presných obrysov. Počas základnej školy bolo preto kreslenie mojou nočnou morou. Mimo hodín výtvarnej výchovy som nenakreslil ani čiarku.

Jedného decembrového dňa na gymnaziálnej hodine matematiky som pristihol prsty (Alebo to boli zasa na chvíľu šarvanci? Neviem. Zdalo sa mi, že na mňa žmurkli.), ako kreslia do zošita smiešne hlavičky. Lebo nemuseli, keďže výtvarná na gymnáziu nebola.

To však bol ešte predtým mnou veľmi dlhý čas, kedy som kresliť musel. V škole i doma. Aby som aspoň ako-tak dohnal náskok ostatných, mal som trénovať. Dostal som čistý zošit a pastelky. Vyzerali veľmi upravené a farebne, no ja som ich nenávidel, lebo pre ne som si nesmel pozeráť knižky.

Mamka veľmi nechcela, aby som si pozeral knižky. Strašne sa bála, že sa naučím čítať. Moja vášeň k písmenkám bola obludná. Mamka mi preto pre istotu knižky do rúk nedávala. Z kníh mi len čítali, a tak som sa nedostal do spoločenstva tých, čo sa môžu pochváliť, že toto tajomstvo ovládli sami. Aj tak som ju však vydesil. Keďže doma už na môj vek vhodných knižiek nebolo, čítali mi dookola to isté, takže som Pipi, Dlhú pančuchu, Maroška vo Vtáčikove a Príbehy ježka Jožka a krtka Rudka odriekal spamäti, čo samozrejme pri listovaní mohlo vyzeráť, že čítam sám.

Mamka preto môj priamy styk s knižkami obmedzila. Veľmi chcela, aby som bol normálne zdravý a rovnomerne sa vyvíjajúce dieťa. Chvela sa od obavy, čo za obludka zo mňa vyrastie, ak nekontrolovateľne preváži vo mne čosi, čo sa už vtedy nedalo nazvať inak ako vášňou. Mamy majú veľmi dobrú intuíciu.

Podľa mamkiných veľmi dobre mienených plánov som si mal preto rozvíjať motorické zručnosti stavbou stavebníc a kreslením. Od zlosti, že mi knižky odopierali, som pastelky rozhrýzol. Zachutili mi (boli sladké ako lentilky) a návyku hrýzť ceruzky som sa nevedel zbaviť ešte v pubertálnych časoch.

Kreslenie som neznášal tak úprimne, že som sa pod jeho hrozbou bol ochotný dať vyprovokovať do fyzickej aktivity miestami rázu takmer športového. Napríklad som čupel na pieskovisku a zízal na čosi, čo malo byť malým hradom. Neviem prečo, ale moje pokusy napchať do formičky piesok a pekne opatrne ho vyklopiť sa vždy skončili žalostným rozpadom stavby. Sprvu ma to deprimovalo. Veľmi rýchlo som však

zistil, že je vlastne nudné dívať sa na hrad či obrátené vedierko vyklopené z vedierka alebo na rad obrátených vedierok, nad ktorými vzdychali moje spolutrpiteľky... Šieste, ôsme... deviate... Áno, je zrejme, že už vtedy a takto trénovali. Pripravovali sa na to, ako raz budú stáť za pásom osem hodín a zmysluplne vrtko po ňom posúvať odliatky. So žiarou v očiach a s najnovším hitom v uchu, plniac plán BSP alebo veľkorysého švajčiarskeho investora.

Mňa už vtedy nebavilo nič, čo sa opakuje viac než raz. A už vôbec ma nebavilo niečo, čo je hotové. Hmatal som po kôpkach a capkavo ich tvárnil. Nemal som samozrejme ani štipku sochárskeho talentu, zato však dosť fantázie na to, aby vznikli podivné pokrútené potvory, o ktorých som dievčatám vykladal prírodopisnohororové historky z atlasu dr. J. V. Staňka. Napríklad o damanovi, ktorý je príbuzný slonom, no keďže je veľký asi ako sloní prst, nerád k nim chodieval na návštevu. Najmä odvtedy, čo jeho sesternica zostala prilepená na slonej nohe. Alebo o tom, akým spôsobom sa skunky bránia pred nepriateľom. Dievčatá ma počúvali pozorne. Ako mnohokrát potom. Ako mnohokrát potom som si uvedomil, že slová sú dobré a ľahké.

Vznášali sa ponad kôpky ako neviditeľné motýle. Jedna kôпка bol krokodíl, druhá mungo. Mungo chytá kobry, a tak som narobil okolo niekoľko kobier. Takých menších, aby si mungo vedel poradiť. Potom som sa oprášil a spokojný so svojím výkonom som sa rozvážne vydal z pieskoviska domov. Na ceste som stretol pani susedku, ktorá šla na pieskovisko po svoje tri dcéry.

„Tak, čo pekné je dnes na piesočku, Jožinko?“ Ak si tá krava myslela, že nebudaj pochválim najnovšiu súpravu formičiek alebo jej dcéry, ktoré už vtedy všetky tri škúlili, čo sa vekom zhoršovalo tak, že keď stáli vedľa seba, radšej som ušiel, aby som sa nezaplietol do nejakých geometricko-optických paradoxov, tak sa mýlila. Sú patrične hrdý na svoje výtvyry a zároveň už vtedy vedomý si prevahy svojho umu, nanajvýš premyslene som zjednodušil informáciu, ktorú som sa jej rozhodol podať. Namiesto mysleného: Sú tam kobry som povedal ľudskejšie a jednoduchšie, aby aj ona pochopila (podozrieval som ju, že Staňkov atlas načítaný nemá): „Sú tam hady.“

Okamžite zvrieskla. Rozhodla svoje napuchnutému mechu podobné telo do behu, skočila do pieskoviska, kde chvíľu bláznivo pobiehala, ničiac moje výtvyry. To ma urazilo natoľko, že som na akékoľvek otázky o hadoch vytrvalo odmietal odpovedať.

Kto mlčí, ten svedčí a zapiera, myslelo sa, a tak hady preventívne hľadali dve čaty susedov ešte dva týždne. Na pieskovisku sme sa nesmeli hrávať do konca leta.

Potom to už bola pri dome strašná nuda. Všetci sa hrali na chytačku, no vonkoncom nie je zábavné, keď stále chytáte a nikoho nedokážete chytiť. Tak som sa radšej venoval zušľachťovaniu vlastného ja so šarvancami a šarvankami, čo moji rodičia videli ako nesmierny psychický problém, a preto ma z mojej samoty vytrhli tým, že ma zverili starkému.

Starký, mamkin otec, bol teda mäsiar. Nadmieru statný vtedy čerstvý päťdesiatnik s tvárou hladkou ako novonarodeňa, pyšný na to, že má husté čierne vlasy bez stôp po šedinách a hladké čelo. Holil sa dvakrát denne a výdatne sa fíkal kolínskou. Bol to švihák, očarujúci a vtipný, v kolektíve nesmierne obľúbený človek. Jeho obľúbenými športovými disciplínami bolo drvenie pivových krígl'ov v dlaniach a lámanie ženských sŕdc. Z toho babkinho už zostali len piliny. Starký vždy a všade chodieval v obleku a vždy a všade sa tváril, že je na promenáde. Život je jedna veľká nedeľná promenáda, uprostred ktorej žiari on. Napokon nebol len tak hocikto. Bývalý riaditeľ mäso priemyslu mohol obchádzať rady v zelovoci. Vďaka nemu naša veľkorodina nepoznala nedostatok a bola jednou z najmocnejších v okolí. Ja som si o starkom istý čas myslel, že má čarovný prútik, pod ktorého dotykom sa vyziabnuté mrkvy, splyvajúce s vňaťou menia na veľké červené... alebo aspoň čarodejný klobúk, z ktorého ťahá banány či citróny. Alebo ak nie čarodejný, nuž aspoň kúzelnícky. Taký, z akého sa s úškrnom ťahajú králiky, farebné stužky alebo veselé historky. Klobúk, o ktorom viete, že má silu len na predstavení alebo na hodoch, alebo na spišskom trhu, ktorého tvorcom starký bol. Jeho celý život bol takýmto predstavením a on jeho ústrednou postavou. Odohrávalo sa, ako som už spomenul, v jedno nekonečné nedeľné predpoludnie, počas ktorého sa ustavične všetkým zdravil, ukláňal, rozdával „rukyboškavam“ na všetky strany, správne potuteľným spôsobom pri úklone zízal na ženské stehná. Potom mi kúpil dva balíčky lentiliiek alebo želé cukríky a šli sme buď do zelovocu pri železničnej stanici k tetuške Adeluške, alebo do krčmy Za redutou k tetuške Róžike. U tetušky Róžiky bolo lepšie, lebo tam som smel sedieť na barovej stoličke a k cukríkom som dostal malinovku, ktorá bola takmer taká sladká ako ony. V zelovoci som sedával s lentilkami v predsieni skladu na starých vreciach a jedol cukríky z dlane, sledujúc, ako mi na nej nechávajú farebné odtlačky.

Starký v tom čase pracoval ako vedúci predajne v mestečku Rudňany. Na pracovisku sa takmer nevyskytoval. Ráno prišiel, odomkol, vpustil predavačky, ponechal predajňu ich osudu a pustil sa do sveta.

Manká z predaja platil tatko.

Starký bol veľmi veselý preto a práve preto, že jeho dni mali v krvi vždy určité promile. Každý deň musel mať na guráž. O alkohole a o závislosti vedel dlho a vášnivo s pohárikom v ruke diskutovať, pevne presvedčený, že má situáciu pod kontrolou. Skutočne, na rozdiel od svojich dvoch mladších bratov sa neuslopil na smrť. Asi preto, že kľúčiky od sekretára s pitivom mala starká... a tá mu tiež prideľovala vreckové. Bolo totiž čoraz jasnejšie, že starkého finančný prínos k domácnosti je mínusový a že to tak už aj ostane.

Starká nevyhodila starkého na ulicu, pretože ako hlboko veriaci si ani len nemohla pripustiť myšlienku na rozvod. Je však tiež celkom možné, že jej ho bolo ľúto.

Starkého nebolo možné neľutovať. Bol ako veľké nemotorné decko. Aj kravaty mu zásadne uväzovala. Pamätám sa, ako sa raz vybrala do Turecka na dovolenku sama. Starký za dva týždne schudol desať kíľ. Nie od smútku, ale preto, že sa prepil až k samotnej podstate. Navyše vysvitlo, že sa živí len čajom, suchou stravou a párkami, lebo nič inšie uvariť nevedel. Po návrate starká rozdala darčeky a zahalila sa do vznešeného mlčania, ktoré voči starkému zachovávala asi mesiac.

Starký bol nezlomne veselý a ja som ho zbožňoval. Naučil ma hrať karty. Nejedno popoludnie sme spolu s ním a so sesternicou strávili pri čertových obrázkoch, mohol som mu skákať po veľkom vankúšovitom bruchu, mohol som jesť cukríky pred obedom, v dôsledku čoho som potom urputne vzdoroval hovädzej polievke. Najradšej som ho mal, keď som sa s ním vozieval autom sám. Proti všetkým predpisom ma posadil na predné sedadlo, pod zadok tri vankúše, aby som videl, a vozili sme sa. Vtedy mi nepripadalo nič čudné na tom, že sme sa vozili vždy na tie isté miesta. Chodievali sme do Madarász parku, založeného maďarským grófom pred takmer 200 rokmi. Krmil som labute rožkami a najmä hádzal listy do vody a sledoval som, kam až doplávajú. Plávali ďaleko, veľmi ďaleko, až tam, kde som nedovidel. Určite omnoho ďalej, než sme kedy šli autom. Možno aj tam, kde sa už autom ísť nedá a kde sa už vôbec ísť nedá človeku ani zvieraťu, len list tam môže ľahučko stúpiť, lebo vôbec nemá nohy.

Park som mal rád. Okrem času majálesov, keď tam bolo plno ľudí a kriku a hudby. Na pódiu spievala dychovka, ku ktorej sa dedo pridával a ja tiež. Ako škôľkar som ovládal celý repertoár Gejzu Dusíka a pred pýchou žiariacim mamkiným pohľadom som ho na oslavách spieval pred početným príbuzenstvom. Mamka prižmurovala oči a podchvíľou ma videla ako Dvorského číslo dva. V siedmich rokoch, keď som sa po dvoch mesiacoch vrátil z nemocnice, kde som boľel so žalúdkom, ma zasa prepadli s oslavou. V nemocnici som ležal sám. Prečítal som hľbu verneoviek a obrázkových publikácií o archeológii, zvieratách, objaviteľských výpravách, napísal prvé tri básničky a presne si premyslel, aké predstavenie zahrám sestre s gumenými zvieratkami, ktorými som sa jej o štyri roky mladší a nechápavý um snažil nasmerovať k oblastiam šarvancov a šarvaniek. No predovšetkým som definitívne a naveky objavil čaro a krásu samoty v nádherných rozhovoroch s ňou.

Stála pri nemocničnej posteli. Vyzerala úplne ako sestrička. Až na nalakované nechty. To mali sestričky zakázané, aby sa lak nedostal do rán. Táto sestrička však mala na prstoch čierny lak. Nezačudoval som sa. Nemal som silu myslieť. Zasa ma čosi či ktosi hryzol v žalúdku. Hmýril sa, akoby malo sto nožičiek... Fúj! Striaslo ma.

Stisla mi ruku.

„Povedz mu, aby bol ticho a nehýbal sa,“ šepla.

Mlčky som mu to povedal.

Stíchol, znehybnel.

„Povedz mu, aby odišiel.“

Nepočuteľne som zopakoval rozkaz. Poslúchol okamžite. Hneď som vedel, že už nie je. Už ma netlačí, neskáče, nehýbe sa. Je pokoj. Ibačo... ibaže... v dlaniach mi ožili šarvanci a šarvanky, s ktorými som sa už vyše roka nevidel... lebo jedného dňa... jednoducho zmĺkli, odišli, nechali ma samého... aby som bol s druhými, čo som ja nechcel, lebo ja som chcel byť sám, aj keď vtedy som to ešte nevedel. Netušil som, že je mi samota údelom a ctižiadosťou a cestou... V dlani som pocítil chlad. Akoby som v nej mal cencúľ. Cencúle som mal rád. Ako dieťa som ich lízaval. Pomaličky do špičky, s prižmúrenými očami som napäto sledoval, ako miznú. Aj ony odchádzali, strácali sa... kdesi... ako lízanka, šarvanci a šarvanky. V ten deň na nemocničnom lôžku som držal v dlani cencúľ, uprostred ktorého sa vinula nitka. Nitka bola cestou. Nitky som sa chytil a nepustil ju. Hmatal som po nej v sestričkinej dlani s čiernymi nechťami, až kým som odrazu nezacítil, že mám otvoriť oči.

Kedy som ich zavrel? Nuž, v okamihu, keď som zazrel čierne sestričkine nechty. Vtedy som zbadal tajomstvo. A tak som zatiahol viečko. Na tajomstvo sa predsa neslobodno dívať. Lebo zmizne.

Keď som potom otvoril oči, videl som more. Bolo pokojné, hojdalo sa len akomak a bolo plné farebných lentiliiek, z ktorých ako stožiare vyrastali biele paličky zakončené lízankami. Všetky lízanky boli farebné, presnejšie sedemfarebné, a plávali tak tesne vedľa seba, že tvorili oblúk dúhy. Kráčal som po nich. Oblúk sa v nekonečne menil na sedemfarebnú žiarivú čiaru. Šiel som ňou, slnko pražilo. Už aj mne, rodenému slnkovzdorovi, bolo horúco. Kľakol som si a oblizol som hlavičku lízanky a potom ešte raz a ešte a ešte... Z lízanky neubudol ani kústik. Bola večná. Tak ako všetko, čo prekročí hranicu života. S ústami plnými sladkej chuti som zavrel oči a prebral sa na posteli. V nemocnici. Čosi bolo, ako bolo, a čosi bolo inak. Horel vo mne plameň nezдолnej radosti a chuti umrieť. Už som vedel, že smrť chutí ako dúhová lízanka, a zatúžil som po jej večnosti. Odvtedy bolo isté, že vyzdraviem. Zvyšok pobytu v nemocnici uplynul ako voda. Šťastné časy to veru boli. V dlhých pauzách medzi jedlom a vizitami sa o mňa nik nestaral, nik mi neurčoval, čo a ako mám robiť, nik ma nenútil viazať si šnúry. No a potom oslava. Odrazu som stál pred húfom ľudí. Boli hluční. Pravdaže, oni boli hluční na oslavách aj predtým, lenže ja som ich hluk nevnímal, lebo až v nemocnici som pochopil, že ticho je, keď počuješ vlastnú myšlienku ševeliť krídlom. Na oslave bol hluk... Lovil som známe tváre... vybavil som si ich asi osem... možno deväť... „Ta zašpivaj, zašpivaj daco šumne! Bars dobry hlopec je to, šak ta to Jankin! On zna šicke písničky... Ta daj Stupavsku krčmu!“ Prečo kričia? V nemocnici bolo tak ticho... Dostal som strach. Navyše som v tom okamihu rolu cvičenej opice náležite precítil a pochopil som, že okolosediaci neštikútajú a negrajú

od nadšenia zo mňa. Zafal som sa, odmietol som spievať. Starký ma primerane bodrými poštuchnutiami pobádal, že veď sa nemám čo hanbiť „Šak si medzi svojima, ta co!“ Mlčal som. Videl som, ako ujo Emil vyciera žltkasté pahýle. Zavrel som si ústa na kľúčik a odvtedy som už pred cudzími nespieval nikdy.

Mamku som sklamal, no obraz geniálneho umelca jej z hlavy nevymizol. Pravdaže, primerane spoločensky váženého umelca. Keďže som odmietal vylúdiť už čo len tón, zapísali ma na akordeón. Nie do LŠU, ale na také polosúkromné bokovky. Čiže som sa za tri roky naučil hrať asi päť piesní z nôt, ani jednu spamäti. Na pol hodiny tréningu denne to bol vcelku srdcelomný výkon, mamka nepokroky nevnímala a strašila ma predstavou géniov, ktorí cvičia 14 hodín denne. (Lenže kedy by som potom čítal a písal básničky, hm?). Jej posadnutosť veľkými hudobníkmi mi priniesla aspoň niečo – prečítal som si množstvo biografii o Mozartovi, Haydnovi a Lisztovi, ktoré si mamka požičiavala z knižnice, vďaka čomu som potom neskôr vyhral kvíz o kultúre a získal ako hlavnú cenu tri zväzky Puškina v origináli.

S učiteľom v hudobnej sme sa pod tlakom maminých 60 korún za hodinu dohodli, že tam budem chodiť ďalej. Tento múdry pán najprv na mne skúšal klasickú výchovnú metódu: Po zle zahratej skladbe ma potiahol za ucho. Postupne som sa tak zaraďoval medzi tŕižiadostivými mamami postrkávaných lopúšencov, t. j. hráčov, ktorí mali od ťahania uši ako lopúchy, no nepomáhalo im to. Také ušolopúchy boli celkom príjemné. V lete sa nimi dalo ovievať, čo som síce nepotreboval, lebo teplo som znášal dobre, no keď človek tuhšie zamával, vzlietol. Kýval som ušami a predstavoval si pritom, že som slon, a bolo mi dobre. Slony sú veľké a nespievajú, ale trúbia. Čím menej ľubozvučne, tým viac rešpektu vyvolávajú. Tak som si myslel, že by som bol dobrý slon. A chvíľami som ním aj bol. Cestou z hudobnej som s čerstvo nalopúšennými ušami kráčal námesťím popri kostole. Takmer nikdy som neodolal. Ako najľietavejší slon na svete som zaletel na špičku jeho takmer deväťdesiat metrov vysokej veže, otvoril som tašku s notami a zastokol tam všetky falošné tóny z cvičenia, takže domov som potom kráčal o dosť rytmickejšie. Pravdou však je, že dôchodcovia v parku okolo kostola si pred hrkútaním holubov zapchávali uši vatou.

Na cvičeniach LŠU by vata nepomohla, aj keby bola z betónu. Aj môj nie príliš jemný hudobný sluch zachytil kvíľivosť tónov, ktoré sme vyludzovali... Okrem mojich výkonov boli dojímavé najmä vystúpenia istého takmer trubkára, pri ktorých sa chodcom vonku na ulici zdalo, že im ktosi do tiel zabodáva dýku a chodník je tak trocha nakrivo. Jedného dňa som sa po skončení hodiny, kde som zasa nezvládol Veš ci zajdu, ci ja zajdu, pujdzeme do mlina, s popletene zvesenými ušami šťastne balil a tešil, že už vypadnem, keď tu učiteľa zavolali súrne na chodbu. Osamel som. Odišť bez rozlúčenia mi pripadalo čudné, tak som polooblečený vo vetrovke zastal nad učiteľovým stolom. Radšej som sa díval naň, aby som nevidel klavír-trápídlo, ktorým

vyučujúci sprevádzal moje kvílenie. Na stole ležala knižka o dejinách umenia. Neovládol som sa. Bol som po hodine hrania vyprahnutý, začal som si listovať. Bol som prichytený a následne vtiahnutý do rozhovoru, ktorý úplne zmenil náplň mojich hodín. Odvtedy mi učiteľ požičiaval knižky o hudbe a vcelku príjemne sme sa o tejto téme bavili. Hudba ma preto zaujímala čím ďalej tým viac, aj keď vážna nie príliš, chytili ma staré skladby z medzivojnového obdobia, ktorým učiteľ holdoval. Postupne mi požičal hity Voskovca a Wericha, ale aj (dnes to viem) unikátne nahrávky Karla Hašlera. Veľmi rád som hudbu počúval.... O čo radšej som ju počúval, o to menej som túžil hrať. Príliš som si vážil súzvuk, ktorý som nebol schopný vylúdiť.

Ako obeť rodine som raz ročne na Vianoce hrával Tichú noc, sprevádzanú nadšným spevom starkého, starkej a mamky. Tatko mlčal. Tvrdil, že on nespieva a nemá hlas.

Pravda bola taká, že tatko už nemal hlas. Poslal ho stratiť sa do lesa pár rokov predtým, než som sa narodil.

Pár rokov predtým, než som sa narodil, boli šesťdesiate roky. Tu a tam sa hovorilo hlasnejšie, hlasnejšie sa začalo hrať a spievať. Tatko v tom čase spieval v železničiarском spevokole. Noty nepoznal, zaťahoval spamäti, vždy správne. Triaľal, hoci nechcel.

Sýty basbarytón bol väčší než jeho postava, spievajúci tatko bol hlasom vo svojej podstate – bez tela sa vznášal vo vzduchu, nikým nevidený, všetkými počutý...

„Anjel, anjel špiva,“ šepotali si babky a križovali sa, napoly vyľakané, napoly nadšené... Tento anjelohlas mal veľmi ďaleko k jemnej ľúbeznosti vysnených nebešťanov predvčerajškov. Bol hlučný a bolo ho počuť. Prekričal hukot rušňov v depe. Dialo sa tak dosť často, lebo tatko cvičieval hlas i v práci. No ostal nevyužitý, mrhal sám sebou na veci ničotné až naničhodné v častuškách a budovateľských piesňach. Jedného dňa preto ctihodný otec zašiel za tatkom s ponukou. Tatko mal spievať v cirkevnom zbore. Odmietol. Hoci sa mu chcelo pritakať, nemohol. Neveril v Boha, hoci chcel. Nik mu Boha nedokázal ukázať.

Veril socializmu, hoci nechcel... Veril, lebo v niečo človek veriť musí, inak sa zrúti.

Tatko cítil, že niečo nie je v poriadku. Keď spieval, počul popri svojom hlase vo vzduchu falošnú melódiu. Kdesi vzadu kvíľili stovky sústruhov a spájkovačiek, výrazne nerytmicky a trhane, pričom sa nedalo určiť, kto naruša súzvuk. Bol to najvyšší nepríjemný zvuk. Bolel. Tatko sa ho preto usiloval prehlúšiť čo najhlasnejším spevom.

Občas sa usiloval nájsť jeho zdroj. Démon rušivého kvilu však unikal. Tatko cítil, že ho svrbia dlane, a veľmi rád by bol niekoho prefliaškal, ibaže nebolo koho. Velebný otec tvrdil, že je to jednoduché. Treba fliaskať neznabožských komunistov. Pri jeho slovách do kvilu zamňaučala mačka, ktorej pristúpili chvost.

Ideový vedúci železničarskeho zboru, dlhoročný šéf železničarskeho kultúrneho strediska a tatkov vrstovník Tadeáš Sarna. tvrdil, že je to nadmieru jednoduché. Je potrebné prefliaškať reakčných katolíkov, jačal čo najhlasnejšie cez kvil, podfarbený diabolským smiechom.

A tak si tatko šiel sadnúť do Lajbárov, najhoršej pristaničnej putiky. Dal si pivo, začal lúštiť krížovku a tíško si pískal. Odvtedy spieval už len hlboko v lese, kde ho nik nepočul.

Vráťme sa k starkému, autu a iným veciam. Okrem parku sme chodievali so starým ešte do dedinky Teplička, kde sa v miestnom níkym nestráženom potoku konalo umývanie auta (ekológia, tras sa!). Potom sa pridali mamka s babkou a sestrou, šli sme k prababke do Spišského Podhradia a do Gánoviec, malých kúpeľov s minerálnou vodou pri Poprade, a tiež do Levoče, kde na cmiteri ležali babkini rodičia. Nikam inam nie, lebo to boli všetky trasy, ktoré starkého naučil jeho známy, šéf okresnej polície, vďaka ktorému dostal vodičák. Bez toho, že by sa bol niekedy naučil poriadne cívať. Všetky zmeny v nacvičenej trase boli pre starkého nočnou morou. Autovýlet na Oravu (prvý a posledný) sa účastníkom vryl do pamäti dvojhodinovou jazdou po cestnom objazde za Ružomberkom.

Neúnavne brázdiač tento text, s hrôzou si uvedomujem, že všetko, na čo si spomínam, je otupné... ale veď bolo i plno pekného... Slnčné dni v Gánovciach, keď sme so sestrou a sesternicou ako pružinky na lúke preskakovali ležiace telá dospelých a starký sa tmoľil za nami. Neuveriteľne aktívny stále pobehoval, lebo ako šofér v babkinej prítomnosti nedostal potrebnú dávku. Toto som však ako dieťa nevnímal. Dni chutili ako zmrzlina, ktorú nám starký kúpil, či ako gunár, ktorý na nás v dedine číhal a ktorého sestra plašila s výkrikom: „Gágoriak!“ Tie dni boli, sú a budú dôkazom toho, že človek by nemal chcieť vedieť primnoho. Niektoré dvere by jednoducho mali zostať zavreté.

A vlastne... ono je to aj tak jedno... na konci všetkých dverí predsa číha smrť a samota.

Kým človek žije alebo sa aspoň tak tvári, žije v kolektíve. Aj mňa ustavične obklopovali ľudia, ktorí tvorili kolektív. Ja som väčšinou bol kolektív sám osebe. Stačili mi šarvanci a šarvanky. Zo škôly si preto pamätám len na Pavla Machla, lebo bol jediný menší než ja... také kľbo energie, ktoré bolo všade. Bol tam aj Tončo. Jediný, koho kráľ skupiny Lojzi nebil. Tončo bol taký tlstý, že Lojziho bubnovanie pästami u neho vyvolávalo len mierny údiv. Vyzeralo to, ako keď chce vrabec zobákom nabodnúť hrocha a, žmúriac očami, čuduje sa, že nie je dáždovka.

Ani mňa už Lojzi nebil, pretože som spadol po prvom údere a nebol som pre neho dostatočne zaujímavý.

Ostatné decká mi splynuli v mäteži tých, čo ustavične utekajú a hýbu sa. Boli pri rýchle a z môjho duševného obzoru ušli v podobe rozmazaných šmúh.

Z vyššie uvedených príčin som sa ako škôlkar kamarátil s dôchodcami. Kým decká skákali cez švihadlo (dvakrát za sebou sa mi to nikdy nepodarilo), sedel som pred lavičkou so stárkymi a počúval, ako rozprávajú o starých časoch. Nevdojak sa mi do slovnej zásoby votreli slová ako cylinder či petrolejka... omnoho neskôr som ľutoval, že niekto z nich nepoužil slovo kondóm... Tak či onak, moja slovná zásoba sa na dlhé roky stala predmetom obdivu slovenčinárov.

A ja som sa stal predmetom obdivu dôchodcov ako najtrpezlivejší a najslušnejší chlapec široko-ďaleko. Škoda len, že naše priateľstvo nemalo dlhé trvanie, lebo mnoho mojich priateľov veľmi rýchlo zomrelo. Poslušne som im chodieval na pohreby a tieto skúsenosti som neskôr vhodne zúročil. Séria za sebou rýchlo nasledujúcich úmrtí ma nevystrašila. Cintorínov som sa nikdy nebál, chodil som tam rád, lebo tam bol pokoj, ticho a nehrozili prudké pohyby ako v okolitom svete. Bol som otrávený prázdnotou, ktorá na mňa zivala z lavičky pred vchodom bytovky. Nudil som sa natoľko, že som sa rozhodol pohľadať si veku primeranejšieho druhu. Volal sa Braňo, bol odo mňa o rok mladší, vždy o dve a pol hlavy vyšší a dvakrát ťažší než ja. Braňo bol tučko, s ktorým sa tiež nik nechcel hrať, lebo nevládal behať. Vyznačoval sa vášňou pre skladanie stavebníc, a tak konečne našlo využitie moje osirené lego. Mal rád aj kovové tyče rôznych, čoraz väčších, rozmerov, s ktorými kýval a mával, aby zo seba dostal energiu inak než nepohodlným kačacím behom.

Braňo veľmi túžil zapadnúť do činziakového kolektívu, ja tiež. Postupne, v priebehu prvých školských rokov, sa nám podarilo prepracovať do pozície trpených divákov futbalového zápasu. No a v jeden deň po zápase si bratia Kobo a Bobo, veľmi energické a nádejné dietky, povedali, že športu ešte nemajú dosť, a tak sa pustili za pasy. Bol vytýčený priestor na súboj, stanovené pravidlá. Okamžite som odstúpil bokom... a opatrne sa díval na Koba. Bol mladší z bratov. Bývali nad nami a ja som zdola veľmi dobre počul, ako denne aspoň trikrát kope do kňučiaceho o hlavu vyššieho Boba. Kobo bol športovec. Chodil do hokejovej prípravky a teraz sa v súboji chystal utvrdiť si povest' tvrďasa a žihadla. Najprv zozverákoval Maroša, potom na zemi skončil najstarší z partie Lubo. Lubov mladší brat Jožo, zvaný tiež Fňukalko, od strachu prehltnol všetkých sedemdesiatšedem slz a schoval sa za Ađu. Ako vždy. Aďa mohla stáť vpredu a dívať sa zvedavo bez toho, aby to bolo považované za výzvu. Bola baba, a tak sa nemusela báť. Bola dcérou domového dôverníka, a tak sa báť nevedela. Zabárala ostrý nos do scén a sledovala, ako sa jednotliví členovia partie skrúcajú v Kobových rukách. Jeden za druhým, už vopred presvedčení o svojej prehre. Kobo nebol silný, ale na rozdiel od ostatných bojoval z celej duše i celého tela. Oči sa mu blýskali... ruky len tak hrali. Bol to človečik, čo veľmi chcel.

Aj v ten deň jednoznačne opanoval bojisko. Musel.

Tu sa ozval Braňo. „Aj... ja sa chcem pasovať...“ vytisol nesmelo.

Kobo so zhovievavým úsmevom prikývol. O niekoľko sekúnd visel vo vzduchu a skučal. Braňo sa zadivene díval, ako Kobovu postavičku rukou, lebo použil len jednu, odliepa od zeme. Kobo chcel použiť chvaty a finty, ale Braňovo telo ich nepočulo... Braňo sa začal smiať, opojený vlastnou silou, ktorú si zrazu uvedomil, a rozhodol sa, že napodobí Kobov zverák. Vtedy Kobo začal vrieskať. Vrieskal tak strašne, že ho Braňo, značne rozčarovaný a sklamaný, pustil.

Kobo odkvácol do trávy. Niekoľko minút sa zvíjal ako zašliapnutá dáždovka. Potom sa postavil, prešiel pohľadom po ostatných členoch bandy a mlčky ich presvedčil, že to, čo sa stalo, nebolo, lebo Braňo vlastne neexistuje. Všetci pokorne sklopili zrak. Fňukalko smrkol. Nechcel, ale mal strach. Po smrknutí dostal ešte väčší strach. Z toho, že ho začuje Kobo. A bude sa s ním chcieť rozprávať. Keď sa Kobo rozpráva, bolí to. Fňukalkovo smrknutie počuť nebolo. Lebo sa práve uchechtlá Aďa. Ani jej uchechtnutie počuť nebolo. Nik z chalanov ani brvou nepohol. Bola baba, no v týchto chlapských záležitostiach nebola. Nebolo teda ani jej uchechtnutie, ktoré napriek neexistencii prehlušilo Fňukalkov smrk. Možno vôbec nesmrkol. Veď vlastne prečo. Nič sa nestalo. Nebolo sa čoho báť. Kobo zvíľazil ako vždy. Chalani poodchádzali od Braňa, ktorý neexistoval, Fňukalko, pre istotu späťkujúc, za Ľubovým a Adiným chrptom. Ostali sme v Braňom sami. Vtedy som pochopil, že môj priateľ je vlastne bohatier v zácviku, malý budúci Valibuk alebo Dobryňa Nikitič či Porthos. Muž, pod ktorým kone len sepkajú, pretože ho nevládsu niešť, zato on dokáže schytiť do jednej ruky pluh a rozdrúzať ním lebky desiatkam ľútych Tatárov. Braňo bol pravý potomok dávnych bohatierov. Všetky príručky bieloopláštnikov tvrdili, že je obézny, on bol len mocný. Presne taký, akí bývali hrdinovia. V dávnych časoch, keď sa svet nebál extrémov, lebo na ne bolo miesta, takže vedľa bohatiera cupkal vyzíabnutý mních. Nik im nemeral krvný tlak a cholesterol, šli si, kam mohli, a vládali zájsť na vlastnú päšť i nebezpečie. Dnes by oboch vládali po vyšetreniach ako laboratórne zvieratká. Ten čas pominul. Bol tu svet noriem. Ja a Braňo sme sa líšili príliš. A tak sa v deň zápasu naše úsilie zapadnúť do kolektívu skončilo, skôr než sa začalo. Neúspech nás podnietil k protiakcii. Slávnostne sme založili svoju bandu. Chvíľku sme v nej boli traja, no potom tretí odišiel. Nehodoval sa s nami v dôležitých koncepných otázkach pri písaní časopisu, ktoré bolo hlavným predmetom činnosti.

Časopis sa volal Zvedavko. Bol písaný rukou do veľkého modrého zošita. Značnú časť obsahu tvoril môj seriál o plyšovom medveďovi Pa (nie Pu, aby to nebol plagiat), moje pokusy o básne (dal som si záväzok, že zveršujem celé okolie, a tvoril som verše o stole, stoličke i veveričke), zvyšok tvoril Braňov komiks. Zvedavko dosiahol značnú popularitu, požičiaval sa (zásadne bezplatne) a čítal dokonca aj o ročník vyššie medzi veľkými šiestakmi a dokonca sa dostal aj mimo školy cez sídlisko na druhú školu, ktorá tej našej akoby z oka vypadla. A možno aj vypadla. Vyrastal som totiž na

sídlisku na okraji mesta. Z centra, ktorému sa hovorilo i veľké mesto, k nám viedla asfaltka. Normálnou asfaltkou prestala byť presne na hranici sídliska. Tam sa začínali výmole, takže keď som sa so starým viezol podvečer v aute, podľa natriasania som vedel, že sme už doma.

Sídlisko rástlo spolu so mnou. Bolo plné malebných stavenísk, kde sa mohli skrývať nielen deti. V štrbine medzi panelmi pod našim vežiakom dva roky býval hranostaj. Aj s rodinkou. Pokoj mu poskytovalo komótno tempo socialistických stavieb. Ich hrdinovia kotvili v doštených búdach, obrastených bujnou burinou, živnou hojným zavlažovaním ich pivom nacicaných vtákov.

Ibaže všetko sa raz končí. Voľné priestranstvá zalial betón a zhruba v čase, keď som sa dopracoval k prvému zárastu pod nosom, sídlisko začalo vyzeráť ako všetky sídliská naplánované na sklonku reálneho socializmu, takže ho netreba vôbec opisovať – obyčajné otupné sídlisko plné betónu, chladné a drsné zároveň. Skvelá prípravka na život vo väčšom meste. Po mojom rodisku mi prebetónovaná nepripadala ani Petržalka.

Rodné prostredie ma teda skvele vyzbrojilo proti ústrkom neskoršieho života. A prvá zbraň, ktorú mi samovoľne strčilo do rúk, bolo pero. Hneď od začiatku som vedel, že pero je zbraň mocná a môže mi pomôcť vybrádnúť z ošemetných situácií (tiež veta, vzniknávajúca v dôsledku z pričastého styku s dôchodcami). Tak som si slohmi v škole zabezpečil kordón, s ktorým som sa mohol odvážať až do Vilčurne, rómskej osady za mestom. Pri Vilčurni bola totiž napoly podmočená lúčka, na ktorej ste mohli vidieť zvláštne modré vážky a občas i salamandru. Chodieval som tam, lebo vážky i salamandra mi rozprávali príbehy do ďalších pokračovaní príbehov o plyšovom medveďovi Pa, ktorý putoval svetom s jazvecom Fu a stretával množstvo podivných tvorov. Zakaždým som prišiel na lúku, usadil sa na slnkom vyhriaty kameň, vytiahol knižku a rozpísaného Zvedavka. Chvilu som čítal, potom som sledoval vážky a obvykle mi niečo napadlo. Salamandra nebola vždy. Keď som ju zazrel, bol nápad väčší. Nesmiete si myslieť, že som ju nejako zvlášť hľadal. Sedieť, písať a čítať bolo omnoho pohodlnejšie. Moji ochrankári, často omnoho starší chalani, obvykle spravili ohníček, hulákali, vytiahli čučo, zafajčili si. Podvečer ich tackajúce sa postavy vo Vilčurni vzbudzovali úctu a obavy.

V škole som slohy vymieňal za kresby na výtvarnej výchove. Občas som ich písal len tak, pre radosť. Najmä tému „Môj najobľúbenejší prázdninový zážitok“ som mal nesmierne rád. Spolužiakov som posielal do exotických krajín, kde videli veci, ktoré som si predtým načítal v atlasoch a príručkách.

V tvorivom zápale sa mi neraz stalo, že som pre sloh napísaný na objednávku z vlastného dostal dvojku. Fascinovalo ma robenie falošných hrubiek (vždy som si k slohu požičiaval aj zošity objednávateľov) a napodobovanie ich štýlu... Samozrejme, veľmi primitívne. To, že som nebol odhalený, napovedá o inteligencii priemernej slovenčínarky niečo, čo bude dobré nechať za zavretými dverami.

Množstvom slohov som si predplácal vďaka spolužiakov na brigádach. Tam som sa – ak som nechcel (nechcel som) – nemusel ani len dotknúť rukou lopaty. Pamätám sa, ako ma chalani vozili vo fúriku na paneloch. Hrali sme sa na rallye. Ozajstné priateľstvo to síce nebolo, no v našich vzťahoch vládol rešpekt, úcta a držali sme spolu. Perom podnietená vďačnosť bola skutočne silná. Tak si vybavujem aj jednu hodinu telesnej výchovy. Od tretej triedy základnej školy som bol necvičiaci. Vlastne na to nebol objektívny dôvod... iba podnet zo strany pani učiteľky Rvušovej, mojej vtedajšej triednej. V tretej triede totiž v našej novopostavenej škole nanešťastie dokončili telocvičňu. Už sa nedalo a nesmeli svojpomocne poskakovať po chodbách. Nabehli sme do veľkej sály. Bola tam zima, strašná zima. Nikde žiadne koberce ani útulný kútik vhodný na čítanie. Obrovský, nahý, znepokojivo chladný a tvrdý priestor to bol – a šup tyč, šup lano. Z mojej strany zostalo len pri pokusoch, zo strany telocvikárky pri reve. Za mesiac som vyfasoval štrnásť päťoriek a šesť neospravedlnených hodín pre marenie vyučovacieho procesu. Triedna, jedna z najlepších učiteliek, aké som kedy mal možnosť stretnúť, zistila, že kompromis je nemožný. Telocvikárka mnou pohrdala z celej hĺbky vyšportovaného tela a pevne si zaumienila, že ma sformuje do balíka schopného obrany socialistickej vlasti.

Tak som sa na radu triednej a prostredníctvom mamkinho bývalého spolužiaka z medicíny stal necvičiacim. V praxi to znamenalo toľko, že som na hodinách telocviku postával s hodinkami od spolužiakov (aby sa im nestratili, zverili ich mne) a úkladkom si čítal. Na druhom stupni sme už nemali telocvikárku, ale telocvikára. Bol to riadny chlap, dub, hrdina i stroj zároveň. Tiež podľahol návalu snahy sformovať moje telo. Somár, záležalo mu na niečom, čo už dávno bolo mŕtve... čo vlastne ani nebolo. On to nevedel – pretože nevedel nič, čo bolo za hranicami jeho tela.

Zatiaľ čo chalani trénovali skok do diaľky (zrejme v nádeji, že niekto z nich zlomí olympijský rekord, vtedy podivuhodne dlho držaný supervýkonom v ľahkom ovzduší vysokohorského Mexico City roku 1968), učiteľ ma poslal k valcu, aby som ním uhladil škvaru na bežeckej dráhe. Zaprel som sa do valca. Ten sa ani nehol. „Zaber, zaber!“ volal chlapík, ktorého telesná námaha v akejkolvek forme či podobe uvádzala do stavu takmer orgastického vytrženia.

Zabral som, a nič. Chlapík hulákal ďalej. Chalani si posadali do doskočiska a zborovo začali písať. Škvara zostala v ten deň nepovalcovaná.

Úmerne so zvyšujúcim sa ročníkom v škole rástla i moja vážnosť. Opretá o papie-re, písomná a slová. Za túto moc som vďačil v podstate len a len mamkine. Po príchode do školy som za dva týždne plynule čítal šlabikár. Písanie, to bola iná kapitola. Príduc domov zo školy, vytiahol som zošit s domácou úlohou a svedomito som napísal riadok „a“. Mama po príchode z práce vrhla na zošit pohľad plný znepokojenia a začala tvrdiť, že moje „a“ nie je „a“. Ja som si myslel, že je. Pravdaže, trocha sa tu a tam v detailoch líšilo... ale veď... ja som bol za tvorivosť.

Mamka nie. Posadila ma za stôl a tri hodiny som písal „a“. Potom som na druhý deň slávnostne s polofútostivým pohľadom učiteľky získal prasiatko. V lete po prvom ročníku som písať zabudol. Musel som v septembri týždeň tvrdo trénovať. Bol som z toho otrávený, a tak mi mamka kázala písať si denník. Po denníku prišli básničky... a potom som už písal sám.

Bolo celkom prirodzené, že o rok neskôr som sa stal kronikárom. Presnejšie autorom textu kroniky. Moje výplody spolužiačka prepisovala načisto. Kroniku som plnil opismi triednych schôdzok, zberov papiera a výletov. Počas celej základky. V piatom ročníku na začiatku roka nám nečakane ochorela triedna učiteľka. Bol to rok štyridsiateho výročia oslobodenia. Všetkými školami bežala akcia „Cestou k slobode a mieru“, pozostávajúca z podujatí typu brodenie v bahne zadarmo, vysádzanie stromčekov či kľčovanie priestranstiev, kam chodievali síkať stavbári.

Triednu sme nemali, zastupoval ju ležérny telocvikár, na akcie sme nechodili. Niekedy v apríli na celoškolskom aktíve kronikárov vysvitlo, že je potrebné mať kroniku o priebehu akcií. Lebo inak bude zle, veľmi zle. Veril som, že bude veľmi zle. Stačilo sa pozrieť na vedúcu skupinovej rady, ktorú akoby z ucha vyliali komsomolke z tridsiatych rokov.

Ako zle by bolo, radšej som si ani nepredstavoval, a bleskurýchlo som si predstavil všetky akcie podľa vzorov kroník zo susedných tried. Takto som napísal svoj prvý a dodnes posledný dokončený román.

Na konci šiesteho ročníka som ako kronikár dostal dôležitú objednávku. Jedna baba zo siedmej triedy mi priniesla kroniku, do ktorej už dva mesiace nespravila ani čiarku. Dala mi dvacku, sto céčok a päť čokolád. Prácu som odovzdal včas, a tak som získal prameň vreckového, za ktorý som začal kupovať knihy.

Kupovanie knížiek bolo u nás obmedzované. Nie preto, že by rodičia nečítali, ale preto, že čítali radi a veľa. Nastával problém s úložným priestorom. Navyše sa ma snažili viesť k tomu, aby som svoju vášeň zvládal. Zvládal som ju. Týždenne som si z knižnice nosil domov len šesť knížiek, lebo viac mi nedali. Našťastie tu boli Vianoce a narodeniny. Keď som pri týchto sviatkoch pretrpel obligátne navlečenie do svetrov, pootáčal sa a vypočul si: „Jej, jaký ší šumny!“, odrapkal som zaďakovanie a odbehol s knižkou preč. Tváril som sa, že som strašne rád tým, čo mi prišli zablahoželať. Oni sa tvárili, že mi veria. Vlastne som tak trochu rád bol... ale radosť z knížiek bola väčšia. Knižky tak vo mne formovali neúctu a ľahostajnosť k blízkym a pomaličky, no isto vyrývali jamku, ktorá sa neskôr nebadane ukázala o dosť hlbšia, než bolo želateľné. V jej útroboch sa škerila moja kmotrička Smrť.

Načierno z vreckového kúpené knižky, sprvu o zvieratách, zhruba od trinástich som začal, sprvu nevedomky, potom cielene, hromadiť fantastiku, som ukrýval v škautuli, v ktorej sme mali ako malé decká hračky. Pod posteľ. V tom čase, začiatkom